

Älemleriň serweri pygamberimiziň ömri

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Älemleriň serweri pygamberimiziň ömri ÄLEMLERIŇ SERWERI PYGAMBERIMIZIŇ ÖMRI /1/

BIRINJI BÖLÜM

■ SÖYGÜLİ PYGAMBERIMIZIŇ DÜNÝÄ GELMEGINE ÇENLI BOLAN WAKALAR

RESULY KERIM SERWERIMIZIŇ PÄK ŞEJERESİ

Alla tagala ähli ynsanlygyň atasy Hezreti Adamy ýaradypdy. Başyny galdyryp bakan Adam (aleýhissalam) Arşy aglada ägirt bir NUR bilen bir adyň ýazylanyny gördü »Ahmet»Haýran galyp sorady:□ Ya Rebbi, bu nur nämedir?»Allatagala buýurdy:□ Bu seniň nesliňden bir pygamberiň nurudyr. Onuň ady göklerde »AHMET» we ýerde »MUHAMMETDIR». Eger ol bolmasady, seni ýaratmazdym!(1) Imanymyz bilen kabul eden bu beýik hakykatymyzy milliardlarça ýyl soňra gelen o Nuruň eýesi-de doly aýdyňlygy bilen düşündiripdir. Bir gün sahabalardan biri Abdylla bin Jabir (raziýallahu anh):□ Ya Resulalla, Allanyň hemme zatdan öñ ýaradan zady nämedir, aýdarmyň? Şu jogaby berdiler:□ Hemme zatdan öñ seniň Pygamberiň nuruny öz nurundan ýaratdy. Nur, Allanyň gudraty bilen isleyşi ýaly gezerdi. O wagt ne lewk, ne galam, ne jennet, ne jähennem, ne perişde, ne gök, ne ýer, ne Gün, ne Aý, ne ynsan, ne-de bir jyn bardy(2). Ägirt älemleri tutuşlygyna ýagtyldan nur, soňra, ilki bilen, Hezreti Adamyň alnynda ýalkym saçdy. Soňra pygamberden pygambere geçip, Ybraýym (aleýhissalam) çenli geldi. Ondan hem ogly Hezreti Ysmaýyla geçdi. Pygamberiň atasy hasaplanan Hezreti Ybraýymyň iki ogly bardy: Yshak we Ysmaýyl (aleýhissalam). Ogly Yshagyň neslinden birnäçe pygamberiň geljegini Allatagala oña bildiripdi. Emma has eý göreni Hajardan dünýä inen ogly Ysmaýylyň (aleýhissalam) neslinden pygamberiň gelip-gelmejegi

belli däldi. Şol bir wagtda ol Ahyrzamanda beýik bir pygamberiň geljegini-de bilýärdi. Şonuň üçin hem iň soňky pygamberiň söwer ogly Ysmaýylyň neslinden gelmegini arzuw edýärdi. Hezreti Adam atanyň dikelden ýer ýüzünüň ilkinji ybadathanasy Käbe uzak wagtyň geçmegini bilen ýykylip düp-düz bolupdy. Hezreti Ybraýym bu mukaddes öýüň täzeden gurulmagy üçin, Allatagaladan buýruk aldy we derhal ogly Ysmaýyl bilen gurluşyga başlady. Käbe gurlup guitarandan soňra, ataly ogul ellerini göge uzadyp şeýle dileg etdiler: »Perwerdigär-ä, nesillerimizden gelýän, musulman ymmat içinden bir pygamber iber, olara aýatlarymyzy düşündirsün, Kitaby – Kurany we onuň hökümlerini öwretsün we olary pæklesin!..(3) Allatagala Hezreti Ysmaýylyň neslinden pygamberleriň başy Hezreti Muhammet sallallahu aleýhi wesellemi gönderip, bu edilen dogany kabul etdi. Bu hakykaty Älemleriň Serweri: »Men atam Ybraýymyň dogasydyryn (4)» diýip düşündirýär. Hezreti Ysmaýylyň nesli gitdigiçe köpeldi we Arap ýarymadasynyň ähli tarapyna ýaýrady. Olaryň içinden Adnan ogullary, olardan Mudar ogullary we olaryň arasyndan-da kureýş taýpasy beýlekilerden rüstem we tapawutly boldy. Kureýş taýpasynyň içinden bolsa, Haşymiler şahasy ählisinden has uly abraáya, saýlantgylyga ýetdi. Bu hakykata-da Pygamberimiz şeýle düşündiriş beripdir: »Alla, Ybraýymogullaryndan Ysmaýyly, Ysmaýylogullaryndan Kinane ogullaryny, Kinane ogullaryndan Kureýşi, Kureýşden-de Haşym ogullaryny, Haşym ogullaryndan hem meni saýlady(5)». Ähli çeşmelerde birmeňzeş görkezilen Älemleriň Serweriniň ýigriminji atasyna çenli uzalan arkasy şeýledir: Muhammet sallallahu aleýhi wesellem, Abdylla, Abdylmuttalib (çyn ady Şeýbe) Haşym, Abdi Menaf (Mugire), Kusaý, Kilab, Mürre, Kab, Lueý, Galib, Fihr, Mälik, Nadr, Kinane, Huzeýme, Mudrike, (Amir), Ylýas, Mudar, Nizar, Maad, Adnan»(6). Ynha, Pygamberimiziň, beýik atalary bulardy. Her biriniň nesli köpelipdir we her biri örän köp jemagatlaryň baştutanlary we birnäçe kowumlaryň kowumbaşylary bolupdyrlar. Diňe, käwagt biriniň iki ogly bolsa ýa-da bir kowumsha aýrylsa, söýgüli Pygamberimiziň arkasy iň uly we iň haýyrly bolan tarapyndadır we her asyrda onuň beýik atasy kim bolsa, ýüzünde ýalkym

sacýan aýratyn nurdan bilinerdi.

Ýigriminji atadan soňraky şejere ýazgysy

Pygamberimiziň ýigriminji atasy bolan Adnanyň Hezreti Ybraýymyň neslindendigi şejereleleri yzarlaýan alymlar tarapyndan kabul edilýär. Adnan bilen Ybraýymyň (aleýhissalam) arasynda uzak ýyllar bardyr. Birnäçe alymlar arada kyrk arkanyň barlygyny belleýärler(7). Munuň üsti bilen aradaky ýyllaryň sanyny takmynan aýtmak mümkündür. Şu sebäp bilen, Pygamberimiziň ýigriminji atasy Adnandan hezreti Ybraýyma çenli bolan ikinji dereje arkasy, basgaçak-basgaçak bellenilmeyär. Käbir alymlar ýedi, käbirleri-de dokuz arkada Pygamberimiziň şejeresini Hezreti Ysmaýyla ýetirýärler. Şeýlelikde, bu arkalykda birnäçe basgaçaklardan geçileni belli bolýar.

Adnandan Hezreti Ybraýyma çenli

Käbir alymlar Pygamberimiziň Adnandan Hezreti Ybraýyma çenli barýan ikinji mertebe şejere arkasyny şeýle yzarlaýarlar:

Adna

Udd (ýa-da Udad)

Mukawwim

Nahur (ýa-da Sarih)

Teýrah

Ýarub

Ýeşjub

Nabit

Ysmaýyl (aleýhissalam)

Ybraýym (aleýhissalam) (8)

Başga-da Ibni Yshak, mundan soňra-da Resuly Kerimiň şejeresini tä Adam ata (aleýhissalam) çenli äkidýärler (9). Diňe şuny belläliň, başga çeşmeler bu şejeräniň üstünde bir pikirde däldirler.

MEŞHUR ATALARY

Şübhesiz Älemleriň Serweriniň nuruny Allanyň amanady edip

göterip atalarynyň hemmesi hakynda kän bir maglumatymyz ýok. Atalaryndan iň köp bilyänlerimiz wagt taýyndan oňa iň ýakyn bolanlarydyr. Bu ýerde olaryň ömür we şahsyýetlerine göz aýlasak ýerlikli bolar.

KUSAÝ

Çyn ady Zeýd bolan Pygamberimiziň dördünji arkadaky atasy Kusaý ähmiýetli şahsyýetdi. Onuň Zühre atly ýeke erkek dogany bardy. Hz. Adamdan bări dowam edip gelen Ahmedîn nuruny götermek wezipesi bu iki doganyň arasynda Kusaýa yhsan edilipdi. Ulusy bolany üçin, maşgalabaşy hem oldy. Kiçiliginden zehinliliği bilen köpüň ünsünü çeken Kusaý, ulalansoň Mekgäniň uly adamlaryndan biri boldy. Ol guramaçylygy, iş dolandyryjylygy, adalatly kararlary bilen gysga wagtda Mekgäniň halkynyň arasynda uly abraý gazandy. Şonuň üçin hem Mekgäni dolandırmak oňa ynanyldy. İlkinji gezek Mekgäni bölekler ol böldi. Her tiräni özleri üçin saýlanan böleklerinde ol ýerleşdirildi. Mekgäniň iň möhüm işleri onuň öýünde maslahatlaşylardy we belli bir karara gelnerdi. Käbäniň gapysyny saklamak, hajylaryň suwa bolan mätäçligini çözmek, olary ýerleşdirmek, söweše gidilende baýdak dikmek we Mekge mejlisini dolandırmak ýaly möhüm işler oňa tabşyrylypdy. Käbäniň garşysynda we gappsy Käbä bakýan ilkinji öý onuň üçin gurlupdy. Bu öý Mekgäniň bir hökümet jaýy ýa-da içinde Mekge şäher döwletiniň her dürli iş we meseleleri maslahatlaşylýan parlamentidi. Kusaýyň bu jaýy taryhda »Darun-Nedwe» ady bilen şöhrat gazanyp, Hijretden soň hem ýarym asyra çenli goralylypdy. Kusaýy Mekgede ähli kişi gowy görerdi. Alnynda ýalkym saçýan pygamberimiziň nury ony tutuş Mekge halkynyň söýgüsine we jana-jan dosty derejesine ýetiripdi. Ol garran soň: »Söýgüli oglum! Seni bu kowuma ýolbaşy belleýärin» diýip, adata görä maşgalabaşy wezipesini uly oglı Abdud-Dara tabşyrylpdy. Abdud-Dar bu uly wezipäniň hötdesinden gelerden ejizdi. Ol kakasynyň ýerini tutup bilmedi. Çünkü Pygamberimiziň mukaddes nury onda däl-de, kiçi dogany Abdi Menafda ýalkym saçýardy. Onuň hem dört oglı bardy: Haşym,

Abduşsems, Muttalip we Nefwel(10).

HAŞYM

Haşym Pygamberimiziň ikinji arka atasydyr. Mekgäniň at-abraály adamlaryndan biri bolan Haşym söwdegärdi. Pygamberimiziň dogulmagyna az wagt galandygy sebäpli, Muhammediň nury onuň maňlaýynda örän güýçli parlaýardy. Bu oňa birnäçe artykmaçlyklary berýärdi.Ol çensiz jomartdy. Bir açlyk ýylynda Mekgede iýere çörek tapylmandy. Şonda ol Damaskdan getiren bugdaý unundan mele-myssyk çörek bişiripdi.Haşym artykmaç häsiýetli, zehinli, jomart, tejribeli we ähli kişiniň sylaýan adamsy bolany üçin onuň ady maşgalasyna we nesline at bolupdyr. Bu sebäp bilen içinde Fahry-Kaýynat Serwerimiz hem bolan bu uly tirä il arasynda »Haşymlar» diýlipdir.Haşimiň dört ogly bolupdyr. Şeýbe (Abdylmuttalib), Esed, Ebu Saýfi we Nadle (11)Haşymyň ogullaryndan diňe Şeýbe bilen Esediň zürýatlary bolup, Ebu Saýfi bilen Nadleniň ogullary bolmandyr. Şeýbe pygamberimiziň birinji arka atasydyr. Esed bolsa Hezreti Aly we onuň ejesi Patmanyň daýysydyr. Yöne Esediň ogly Huneýniň hem hiç bir zürýady bolmansom, ähli Haşymliler diňe Abdylmuttalibiň ogullarynyň şahasynadan köpelipdirler we ýer ýüzüne ýaýrapdyrlar(12).

ŞEÝBE (ABDYLMUTTALIB)

Pygamberimiziň birinji arka atasydyr. Doglanda ak saçly dünýä ineni üçin, oňa Şeýbe diýip at goýupdyrlar.Abdylmuttalib onuň lakamydyr. Emma ol bu lakam bilen has şöhratly we tanymal bolupdy.Onuň bu ýörgünlü lakamy alşynyň hekäyatı şeýle:Şeýbe heniz oglanka Medinede daýylarynyň ýanynda bolýardy.Bir gün ol dostlary bilen meýdanda ok atyşyp oýnaýardy. Ol deň-duş çagalalaryň arasynda, Älemleriň Serwerine degişli ýalkym saçýan nury bilen aýyl-saýyl tapawutlanýardy. Çagalalaryň bu ýaryşyny synlamak üçin uly adamlardan hem köpcülik ýygnanypdy. Ok atmak gezegi Şeýbä geldi. Ol okuny ýaýyna saldy, özüne ynam bilen ýaýyny çekdi. Sähel salym demini saklap, ýaýyny goýberdi. Ýaýdan çykan peýkam nyşana gönü çümди. Her kim hayran galyp,

oña seredende ol ýeňşini buýsanç we tolgunmak bilen şeýle düşündirýärdi:»Men Haşymyň ogludyryn! Men (Betha) Beginiň ogludyryn! Onsaň okum, elbetde, nyşana deger!»Ýygnanan adamlar Şeýbäniň bu buýsançly sözlerini eşitdi. Haris bin Abdi Menaf ogullaryndan biri ýanyна gelip, onuň Haşymyň ogludygyny anyk bildi. Soňra ol Mekgä gaýdanda, görenlerini daýysy Muttalibe gürrüň berip, beýle zehinli, akyllы çaganyň ýat illerde gezmeginiň dürs däldigini düşündirdi.Muttalib bu habary alan badyna, derhal Medinä gitdi we Şeýbäni alyp, Mekgä getirdi. Muttalib Şeýbe bilen Mekgäniň köçelerine gireni bilen: »Bu çaga kim?» diýip soradylar.Muttalib hem çaga göz deger gorkusyndan: »Gulumdyr» diýip jogap berdi. Öyüne gelende aýaly Hatyja-da onuň jogaby »Gulumdyr» boldy. Ertesi gün daýysynyň alyp beren owadan eşikleri bilen Mekgäniň köçelerine gezelenje çykanda, her kim biri-birine »Bu kim?» diýişdiler. Owal habary barlar: »Abdylmuttalib» (Muttalibyň guly) diýip jogap berdiler. Şeýlelikde ol günden soňra Şeýbäniň ady Abdylmuttalib bolup galdy (13).

ABDYLMUTTALIBIŇ DÜÝŞİ

Aradan ýyllar geçdi. Alnynda ýalkym saçýan Älemleriň Serwerine degişli Nur, ony Kureýsiň ýolbaşçysy etdi...Tomsuň yssy günleriniň biridi...Käbäniň ýanyndaky Hyjr diýen ýerinde salkyn saýada Abdylmuttalib uklap ýatyrdy. Bir düýş gördü, düýşünde kimdir biri oña şeýle diýdi:□ Tur, Taýibäni gaz!Sorady:□ Taýibe nämedir?Emma ol soragyna hiç bir jogap bermän daşlaşyp gitdi.Oýanan Abdylmuttalib tolgunýardy. »Taýýibe» diýmek ne?Taýýibäni gzmak nähili bolýar? Ol düýşünden many çykaryp bilmän alada bilen bir gije-gündizini geçirdi.Ertesi gün ol ýene şol ýerde uka gitdi. Şol adam ýene-de düýşüne girdi we seslendi:□ Tur! Berräni gaz!»Haýran galan Abdylmuttalib ýene sorady:□ Berre nämedir?Nätanyş adam ýene hiç hili jogap bermän gaýyp boldy.Abdylmuttalib öñküsinden hem beter tolgunmakdan ýaňa tisginip, süýji ukydan oýandy. Emma düýşünden hiç many çykaryp bilmedi. Ol ýene bir gije-gündizi gören düýşünüň täsirine geçirdi.Ertesi gün Abdylmuttalib ýene-de şol hemişeki ýerinde uklap ýatyrdy. Ýene düýşünde öñki adam gelip oña:□ Tur, Mednunäni gaz!» diýdi.Abdylmuttalib ýene onuň aýdanlaryna

düşünmedi. Şol bir soragyny gaýtalady: « Mednune nämedir? – Emma ol adamdan ýene-de jogap alyp bilmedi. Abdylmuttalibiň alada we tolgunmasy ýetjek derejesine ýetdi. Üç günüň dowamında yzly-yzyna gören düýşünüň ýöne düýş däldigini, elbetde, ol bilyärди. Emma düýşünden many alar ýaly sähelçe ilteşere-de zat tapmaýardы. Dördülenji gün ýene öñki ýerinde uka giden Abdylmuttalibiň düýşi gaýtalandy. Bu gezek ol adam: « Zemzemi gaz!» diýdi. Abdylmuttalib « Zemzem näme? Ol nirede? » diýip soranda, şu jogaby aldy: « Zemzem hiç kesilmeýän, düýpsüz suwdyr. Hajylaryň suwa bolan teşneligini şonuň bilen gandyrarsyň. Ol Käbede kesilen gurbanlaryň ganlarynyň akan ýeri bilen hapalarynyň dökülen ýeriniň aralagyndadır. Alaja garga gelip şol ýeri gazar. Ol ýerde garynjanyň hini hem bardyr (14). Ukudan oýanan Abdulmuttalibiň tolgunjyna bu gezek begenç duýgusy hem goşulypdy. Çünkü düýşün manysyna düşünmek üçin esas tapypdy. Ol oval hem birnäçe gezek Zemzem guýusy barada gürrüň edilenini eşidipdi. Çünkü Jürhümliler Mekgeden gaçan wagtlary Käbäniň ähli gymmatly zatlary Zemzem guýusyna atyp, gyýyny hem bildirmez ýaly gömüpdirler. Ol wagtlardan bări Zemzemiň ady bar « özi ýokdy(15) Abdylmuttalib indi özüne Zemzemiň ýerini tapyp, gazzmak işiniň buýrulandygyna düşünipdi. Ol derhal gözlege başlady. Ol düýşünde aýan edilen ýere gitdi. Şol wagt Abdylmuttalib bir alaja garganyň hem gonan ýerini gözläninden soň, uçup gidenini gördü. Abdylmuttalibiň begenjiniň çägi ýokdy. Ol nije ýyllardan bări nirededigi gizlin, ömürler uzaldan guýyny tapan adyna eýe boljakdy. Ol Zemzemiň ýerini bilyärди. Indi diňe ony gazaýmalydy. Ol bu abraýy gidermek, syry hiç kime açmak islemeýärди. Munuň üçin ertesi gün ýanyна ýalñyz ogly Harisi alyp, bellän ýerine bardy we gazmaga başlady. Bir salymdan Zemzem guýusynyň agzyna örülen daşlar göründi. Bu guýynyň agzydy. Abdylmuttalib hem begenýärди, hem tolgunýardы. Ol öz gözlerine ynanyп bilmeyärди. Emma ynansa-ynanmasa-da, onuň öñündäki bir guýynyň agzydy. Ol tekbir aýtmaga başlady.» Allahu Ekber, Allahu Ekber, Allahu Ekber!»

ABDYLMUTTALIB WE KUREÝŞIŇ KETHUDALARY

Abdylmuttalibiň bu hereketlerini başdan-aýaga synlap duran Kureýşler işiň netijesini aňan batlaryna ulularyna habar berdiler. Sähel wagtdan Kureýşiň ygtyýarlylary guýynyň gazylýan ýerine geldiler we Abdykmuttalibe:□ Eý, Abdylmuttalib! Bu atamyz Ysmaýylyň guýusydyr. Onda biziň hem hakymyz bardyr. Bu işe bizi hem şärik et! – diýdiler. Abdylmuttalib:□ Ýok, bolmaz. Arañyzdan bu iş diňe maňa buýruldy! – diýdi. Abdylmuttalibyň bu gönümel jogaby Kureýş baýlarynyň göwüne ýaramady. İçlerinden Adiýý bin Newfel şeýle diýdi:□ Sen ýerden ýeke çykansyň. Ýekeje ogluňdan başga arkaňda durjak ýok. Sen neneň bize garşıy çykyp, boýun egmezlige het edip bilyärsiň. Bu söz Abdylmuttalibiň ýüreginden ok bolup geçdi. Çünkü Kureýş kethudalary ony ýekelikde aýyplaýardylar. Bu sözün ony gaty ynijdandygyny heteketleri hem aýdyp durdy. Ol esli salym sesini çykarman, gama batyp oturdy. Soňra:□ Diýmek, sen meni ýekelikde aýyplaýarsyň-da, şeýlemi? □ diýip gaharlandy. Garşıydaşyndan hiç hili jogap bolmansoň, bir müddet pikir edip durdy we soňra aýasy açyk ellerini hem yüzünü göge tutup:□ Ant içýärin. Alla maňa on ogul berse, olardan birini Käbäniň ýanynda gurban ederin(16). Abdylmuttalibiň bu sözleri hem dileg, hem wada, hem antdy.

DAMASKA GIDIŞ

Wakanyň bu ýerde gutarmajagy görnüp durdy. Ýagdaý kyndy. Şeýle wakalar sebäpli uly dawalar turardy. Muňa belet Abdylmuttalib gazmagyny goýup, bu meseläniň bir emin tarapyndan çözülmegini teklip etdi. Teklip kabul edildi. Emin bellediler. Ol Damaskly Sad bin Huzeýmdi. Daýylaryndan birnäçesini ýanyna alan Abdylmuttalib, Kureýşiň tirelerinden ýyganananlar bilen birlikde Damaska tarap ýola düşdi. Emma Damaska ýetmänkäler ýazgyt olary durmaga mejbür etdi. Yssysy gowrup barýan gyzgyn çölüň ortarasında olaryň suwy gutardy. Bu has uly, has güýçli duşmandan hem howpludy.

Abdylmuttalibiň suw dilemegine Kureýşiň kethudalary:□ Suw özümüzden artanok – diýip, jogap berdiler. Abdylmuttalibiň we

onuň ýakyn garyndaşlarynyň jany howp astynda galdy. Emma olaryň ellerinden geljek zat ýokdy. Çölüň ortasynda suw gözlemek, salgymyň yzyndan ylgamakdan enaýy däldi.

ABDÝLMUTTALIBIŇ SUW GÖZLEGİNE ÇÝKMAGY

Her niçigem bolsa, Abdylmuttalib düýesine mündi we suwuň gözlegine çykdy. Kureýşler bolsa onuň ýakyn garyndaşlary bilen birlikde teşnelikden ölerine garaşýardylar. Emma eden umytalary puç boldy. Älemleriň Serweriniň mukaddes nuruny alnynda göterýän Abdylmuttalib bir oýtak ýerden geçip barýarka, düýesiniň aýagy otlaryň arasynda gömlen bir daşa ilişdi. Düýe büdräp, entereklop gitdi. Daş hem ýerinden gozgandy. Ýykylmajak bolup düýesinden berk ýapyşan Abdylmuttalib dönüp yzyna seredende gözlerine ynanmady. Gyzgyn çölde, togalanan daşyň ýerinde Gün şöhlesine ýyldyraýan bir owuç suw göründi. Abdylmuttalib derrew düýeden düşdi. Gylyjy bilen daş oýtumyny giñeltmäge durdy. Çukanak ýer giñeldigiçe suwy köpelmäge başlady. Az wagtyň içinde çukura ep-esli suw ýygnandy. Abdylmuttalib yzyna dolanyp, garyndaşlaryna begenjini buşlady. »Suw tapdym!» sesini eşidenleriň hemmesi täzeden dünýä inen ýaly boldular. Olar suwuň gözbaşyna baryp, hem özleri gana-gana içdiler hem mallaryny suwa ýakdylar. Abdylmuttalib özüne suw bermedik Kureýşlilere garap: »Suwa geliň, suwa! Alla bize suw berdi. Hem özüňiz içiň, hem-de mallaryňzy gandyryň! Hany, ýaýdanman, geliň!» diýdi. Kureýşliler utana-utana suwuň başyna bardylar. Gana-gana suw içdiler, mallaryny-da suwa ýakdylar. Köne suwlaryny döküp, täze we durnaň gözü ýaly arassa suwdan suw gaplaryny doldurdylar. Zemzem guýusyny gazan elliň özlerine beren bu buz ýaly sowuk hem támiz suwundan içen batlaryna Kureýşleriň dünýeleri birden üýtgedi. Utançly hem günäli halda Abdylmuttalibe dönüp: □ Eý Abdylmuttalib, indi saňa diýip biljek zadymyz ýok! Zemzemi gazmaga diňe seniň haklydygyňa düşündik. Bu işe täk sen mynasapsyň. Zemzem meselesinde gaýdyp seň bilen dawa etmeris! Indi mundan aňryk gitmäge zerurlyk ýok!» Bu sözden soň olar Damaska ýetmän, orta ýoldan yzlaryna □ Mekgä dolandylar(17). Mekgä gelen

Abdylmuttalib ogly Haris bilen birlikde guýy gazmagyny dowam etdi we az wagtyň içinde Zemzem ulus ile äşgär boldy.

GYMMAT BAHALY ZATLAR ÜÇİN BIJE ATYLYŞY

Zemzem guýusyndan birnäçe gymmat bahaly zatlar hem çykdy. Bularyň arasynda altyndan edilen iki sany keýigiň heýkeli bilen gylyçlar, sowutlar hem bardy. Zemzemi gazmak hukugyny Abdylmuttalibe beren Kureýsiň ýaşulylarynyň bu gymmatly zatlary gören batlaryna nebisleri täzeden oýandy. Olar ýene Abdylmuttalibiň daşyna üýsdüler: □ Eý, Abdylmuttalib! Bu baýlyklara seniň bilen birlikde biz hem şärikdiris. Bu zatlarda biziň hem paýymyz bar! – diýdiler. Jomart we sabyrly Abdylmuttalib ilki bada: □ Ýok. Siziň bu mallarda hiç hakyňyz ýok – diýip, olaryň aýdýanlaryny red etdi. Soňra ýene jomartlyk we mertlik edip: □ Ýöne men ýene gowusyny edeýin! Aramyzda bije atalyň – diýdi. Muňa begenen Kureýş ýaşululary: □ Bolýar, biz razy. Bijäni nähili atjak? – diýişdiler. Abdylmuttalib bijäniň şertini aýtdy: □ Ilki bijäni Käbe üçin, ikisini meň üçin, ikisini hem siz üçin atarys. Bijede kime näme çyksa, şony alar, bijesine hiç zat çykmadyk hem öz bagtyndan görer. Bu usul ähli kişi üçin deňlik we meseläni oňyn çözümegiň gowy çäresidi. Bu sebäpden Kureýşler hoşal bolup, Abdylmuttalibiň bu edýänlerini ýerli-ýerden öwmäge durdylar: □ Dogry, seniň edýäniň tüýs ynsaplylyk... Olar Abdylmuttalib bilen birlikde Käbäniň içindäki Hübel butunyň ýanyna bardylar we bije atdylar. Bijäniň netijesi Kureýsiň öňbaşçylarynyň bu mallarda haklarynyň ýokdugyny görkezdi. Altyn Keýikler Käbä, ýaraglar bolsa Abdylmuttalibe düşdi (18) Kureýislere hiç zat düşmedi, emma indi olaryň edip biljek zatlary ýokdy, mesele çözülipdi. Abdylmuttalib ýaraglary eredip, ondan gapy ýasatdy we ony hem Käbäniň girelgesine oturtdy. Şeýlelikde, ol Käbäni altyn bilen bezedi. Abdylmuttalib Zemzem guýusyny tapan wagty kyrk ýaşyna giripdi. Otuz ýyldan soňra, Allatagalanyň bermegi bilen onuň ogullarynyň sany ona ýetdi. Şol wagt hem ol öñki eden wadasyny ýadyna saldy. Ol ogullaryndan birini Käbede gurban etmelidi... Emma haýsysyny? Olaryb hemmesi-de biri-

birinden ezizdi. Yöne Abdylla içlerinde hasam üýtgeşikdi.

ABDYLLA

Abdylla Abdylmuttalibiň sekizinji ogludy. Ol häsiýeti we syratlylygy bilen beýleki doganlaryndan has hem tapawutlanýardy. Ol dünýä inip-inmänkä, kakasynyň alnynda ýalkym saçýan Muhammet Nury geçipdi. Bu nur onuň yüzüne aýratyn bir nuranalyk we mylaýymlyk çäýýardy. Emma hiç kim ondaky nuranalygyň we mylaýymlygyň nireden we näme üçin dörändigini bilmeyärdi.

ABDYLMUTTALIBIŇ OGULLARY BILEN GEÑEŞI

Abdylmuttalibiň ogullarynyň onusy-da ýetişipdi. Beren sözünü unutmaýan Abdylmuttalib bir gün olaryň ählisini bir ýerde jemledi we bir wagtky beren wadasyny olara düşündirdi. Ogullaryň ählisi hem ikirjiňlenmän, gurban bolmaga razy boldular. Soňra kakalaryndan: »Bu işi nähili berjaý edeliň? Kimiň gurban edilmelidigini nähili anyklalyň? diýip soradylar. Abdylmuttalib beýle ýagdaýlarda näme edilýändigini bilyärdi. Ol ogullaryna şeýle diýdi: »Her biriňiz bir ok alyň-da, yüzüne öz adyňzy ýazyň we maňa getirip beriň!» Edepli ogullar kakalarynyň tabşyrygyny derhal ýerine ýetirdiler. Her birisi ýanyndan bir ok çykaryp, yüzüne adyny ýazyp, kakasyna uzatdy. Oklary toplan Abdylmuttalib dogry Käbä bardy. Meseläniň nähili çözüljegi indi mälimdi. Hübel butunyň ýanynda oklaryň biri çekiljek, kimiň oky çyksa, ol hem gurban edilmelidi. Şeýle ýagdaýlarda Kureýşler bu usuly ulanýardylar.

Bije atylyşy

Käbäniň ýanyна baran Abdylmuttalibiň töweregi şäheriň ilatyndan doludy. Ol Alla beren sözünden dänen adyny almazlyk üçin, elindäki on oky ok çekýän adama uzatdy. Oklaryň haýsysy çyksa-da, Abdylmuttalibiň ýüreginiň bir tary üzüljekdi. Ok çekýän adam oklardan birini alyp, yüzündäki ady titrewük sesi bilen oklady: »Ab-dyl-la!» Abdylmuttalib eşidenine ynanmak islemeýän ýaly, oky ol adamyň elinden aldy, özi gaýtadan

okady:»Abdylla...»Onuň bokurdagy doldy, gözlerinden ýaş paýrap gitdi. Ýüregindäki söýgi we mähir duýgulary oña eýgertmedi. »Ýok!» diýip gygyrjak boldy. Emma Alla beren sözünü ýatlap, polat ýaly erkligi bilen duýgularyna buýurdy. Ol näçe özüne erk etse-de, edil sütüni ýykylan ýaly näumyt, biçäre halda Käbeden öýüne tarap zordan ýöräp gaýtdy. Öýündäkiler oña garaşýardylar. Olaryň hiçisiniň bijäniň netijesinden habary ýokdy. Öýüne giren Abdylmuttalibiň nazary ýüzünde nury ýalkym saçýan oglы Abdyllada eglendi. Söýgi we mähir duýgulary täzeden möwjäp, özünden erki gidip, duýgy dünýäsine düşüp ugranyny duýan badyna, ol ýüzüni başga tarapa sowdy. Ogullaryny uzak iňkise goýasy gelmedi we bolan işi aýtdy: »Oglum Abdylla! Alla özüne gurban edilmek üçin seni saýlady. Doganlaryň arasynda bu abraýy saňa berdi». Abdylmuttalibiň maşgalasynyň we içersiniň ýüregini köze tutan bu habar, şol wagtyň özünde Mekgäniň köcelerine ýas baglatdy... Her kim gulaklarynyň eşidenine ynanmaýan ýaly, biri-birinden gaýtalap-gaýtalap: »Şol görmegeý, nurana oglan Abdylla gurban ediljekmi?» diýip soraşýardylar. Abdylmuttalib ýanýan ýüregine, umman tolkunlary ýaly möwjeýän söýgi we merhemet duýgularyna özüni aldyrman, oglы Abdyllanyň goşaryndan tutdy. Ony Isaf we Naile butlarynyň ýanyna tarap alyp ugrady. Yüzi nurly Abdylla edil Hezreti Ysmaýyly ýatladyp durdy. Onuň ýüzünde sähelçe-de närazylyk görnenokdy. Abdylmuttalibiň bir elinde pyçak, beýleki elinde oglы Abdyllanyň goşarydy. Gurban edilmek üçin hemme zat taýýardy. Tutuş Kureýş ilaty bu betbagtlygyň boljak ýerine gelýärди. Olaryň içinden biri seslendi:□ Eý, Abdylmuttalib! Nämе etjek bolýarsyň? Abdylmuttalib ýüzünden nur saçýan ogluna garap: □ Suny gurban etmek isleýarin – diýdi. Bu jogaby eşiden halk ýene-de bir gezek haýran galmaidan we tolgunmakdan ýaňa tolkun atyp gitdi. Muňa her kim garşıy çykdy.»Eý Abdylmuttalib! Bu nähili bolýar? Sen Mekgäniň ýaşulysy. Eger sen şeýtseň, her kes seniň edeniňi etmek islemezmi? Her kim saňa öýkünip, oglunuň gurban edip başlasa, onda neslimiz ýitip gitmezmi..?Ähli ilat Abdylmuttalibe diňe duýgy taýdan-da garşıydy. Onuň tarapynda ýekeje zat □ ol hem onuň beren sözüne polat ýaly berkligidi. Ol Alla wada edipdi we wadasynda-da

tapylaýmalydy. Çünkü Alla onuň islegini kanagatlandyrypdy. Oňa on ogul bagışlapdy. Wada edeninden soň wadaňda durmazlyk olaryň birini gurban bermezlik Allanyň öñünde lebziňi ýuwutmak bolýardy...Abdyllanyň daýysy Abylla b. Mugire orta çykdy we: Eý, Abdylla! Walla, makul bir sebäp bolmasa, sen ont gurban edip bilmersiň. Ony halas etmek üçin, gerek bolsa, bütin maly-mülkümizi bermäge taýýar! Abdylmuttalibiň ýürek duýgulary, söýgüsü, merhemeti-de birleşip, ony bu işden el çekdirjek bolýardy. Emma onuň polat ygrarlylygy gowşamaýardy.Kureýşler we Abdylmuttalibiň ogullary ýalbarmadan netije ýokdugyna gözleri ýetensoň, başga bir teklibi orta atdylar: »Eý, Abdylmuttalib! Abdyllany al-da Damaska git! Ol ýerde palcy hem bilgiç bir aýal bar. Yeriň dört künjeginde kyn güne düşen her kim ýurt aşyp, şonuň ýanyna barýar. Ol her kimiň derdiniň alajyny tapýar. Elbetde, seniň üçin hem bir çäre salgy berer. Eger, Abdylla gurban edilmeli diýse, gel-de gurban et. Ýok, eger seni-de, Abdyllany-da, bizi-de bu gynandyryjy işden halas edip biljek, bir çäre aýtsa, şoňa görä bolarsyň» (19).Bu pikir Abdylmuttalibiň göwnüne makul göründi. Ol haýal etmän Abdyllany ýanyna alyp, Damaska sary ýola rowana boldy. Olar Medinä gelip, palcy aýalyň Haýberdedigini anykladylar we Medineden Haýbere gitdiler. Şol ýerden hem Arrafe diýilýän palcy aýaly tapdylar. Abdylmuttalib ýagdaýy bolşy-bolşy ýaly düşündirdi. Aýal:Sizde bir ynsanyň huny näcedir? diýip sorady. Abdylmuttalib: »On düýe» diýip jogap berdi. Palcy aýal:Gidiň, on düýäni hazırl ediň. Oglan bilen düýeleri alyp, ok çeken ýeriňize baryň. Bir tarapda ogluňzy, bir tarapda düýeleri goýup, ýene ok çekiň. Eger ok düýelere çyksa, oglanyň ýerine düýeleri gurban beriň. Ýok, eger ok oglana çyksa, her gezek düýeleriň üstüne ýene on sanysyny goýup, Rebbiňiz sizden razy bolýança, oklary çekmegini dowam ediň. Şeýtseňiz hem Rebbiňizi razy edersiňiz, hem-de ogluňyz aman galar» diýdi (20).Bu tapylan çäre ýüregine jüňk bolan Abdylmuttalib begenjinden uçaýjak bolýardy. Ol wagt ýitirmän, Mekgä dolanyp geldi. Abdylmuttalibiň maşgalasy we Mekgäniň halky bu habara censiz begendiler.

Bijäniň netijesi

Abdylmuttalib Mekgä gaýdyp gelen gününüň ertesi ogly Abdyllany we on düyäni alyp Käbä bardy. Palcy aýalyň maslahatyna görä, Abdylla bilen on düyäniň arasynda bije atyljakdy. Abdylmuttalib begenç bilen ok çekýäne »Çek» diýdi. Çekilen ok Abdylla çykdy. Düýeleriň sanyny ýigrimä ýetirdiler. Yene ok çekildi, ýene Abdylla çykdy. Düýeleriň sanyny otuza çenli artdyrtdylar. Emma ok ýene-de Abdylla çykdy. Düýeleriň sany kyrk boldy. Ok ýene Abdylla çykdy. Ellä ýetdi. Ok bolsa diňe Abdylla çykýardy. San altmyş, ýetmiş, segsen, togsan düyä bardy. Ok welin, edil gaýry älemden buýruk gelýän ýaly, Abdyllany görkezip durdy. Abdylmuttalib bu bolýan işe hem haýran galýardy, hem tolgunýardy. Her gezek ok çekilende, ellerini göge tutup doga edýärди. Ahyry düýeleriň sany ýüze ýetdi. Täzeden ok çekilende, keseden seredip duran halk uludan bir dem aldy. Ok ahyry düýelere çykypdy... Hemmeleriňki ýaly, Abdylmuttalibiň hem göwni begenje gaplandy. Emma onuň bu begenji uzaga çekmedi. Ol derhal çynlakaý bir görnüşe girdi. Töweregindäkileriň özünü gutlamagyna üns bermän: Walla, yzly-yzyna ýene üç gezek ok çekjek, tä ýüregim ynjalýança!» diýdi. Ok çekmek üç ýola gaýtalandy. Her gezekde-de onuň begenji artýardy. Çünkü ok üç gezekde-de yzly-yzyna ýene düýelere çykypdy. Abdylmuttalib »Allahu ekber! Allahu Ekber!» diýip, bu şatlygyny daşyna çykardy we dyzyna çöküp doga etdi. Şeýlelik bilen, Abdylla gurban edilmekden halas boldy. Söýgülü oglunyň gurban edilmän, aman galanyna çensiz begenen Abdylmuttalib yüz düyäniň Safa bilen Merwe arasyna äkidilip, ýeke-ýeke gurban edilmegini buýurdy. Buýruk derhal berjaý edildi. Gurban edilen düýeleriň etleri Mekgäniň ilatyna bol-elin ýetdi. Artyp galanlaryny-da gurtlar, guşlar, ýyrtyjy we beýleki haýwanlar paýlaşdylar. Şol günden soňra bir adamyň huny Kureýşler we Araplaryň arasynda yüz düye diýlip kabul edilmäge başlady. Soňa-baka bu adata öwrüldi(21). Pygamberimiz hem bu adaty üýtgetmändir(22).

Hezreti Abdyllanyň pákligi

Şol gündi...Her kim bijäniň netijesinden razy, yzyna gaýdyp gelýärди. Käbäniň deňinden geçiberenlerinde, kakasyndan yza galan Abdyllanyň öňüni bir aýal bekledi. Bu aýal Abdyllanyň dillere dessan görmegeýligine haýran galýanlaryň biri Waraka b. Nefweliň uýasy Rukiýýedi. Ol hem dogany Waraka ýaly gadymy, mukaddes kitaplary okan zenandy. Ol kitaplaryndan ahyrzamanda geljek Pygamberiň sypatlaryny okap öwrenipdi... Onuň içki dünýäsi Abdyllanyň ýüzünde hiç bir adamda duş gelmeýän aýratyn bir ýalkymy göründe muny şol sypatlar bilen baglanychdyrdy. Bu ýalkyma şärik bolmak mümkünçiligini başga birine gidermezlik üçin buýsanjyny we namysyny unudyp, Abdyllanyň ýanyна ýakyn geldi. Pyşyrdady: « Yaş ýigit, biraz dursana!Abdylla durdy.Aýal: « Nirä barýaň? diýip sorady. Yüzündäki nuruň pækligine gurşalan Abdylla: « Kakam bilen gidip barýaryn – diýip jogap berdi. Aýal Abdyllanyň bu türkana jogabyna kän bir üns hem bermän asyl maksadyny aýtdy: « Abdylla, sen maňa öýlenermisiň?» Abdyllanyň ýüzi şol bada çym-gyzyl boldy. Ol boý ýigitligini elinden aljak bu teklibi halaman, ýoluny dowam etmek isledi. Emma Rukiýýäniň ony elinden gideresi gelmeyärди.Ol Abdyllany göwnetmek üçin başga şert teklip etdi: « Eger maňa öýlenmäge razy bolsaň, seniň üçin gurban edilen düýelerce düýelerim bar, olaryň hemmesini saña bereýin!» Abdylla başyň aýlaýjak bu teklibi hem kabul etmedi we pækligini görkezýän şu jogaby berdi: « Haram şeýle bir ajydyr, özümiň ajysy hem onuň ýanynda ejiz görner. Halal bolsa şonça süýjüdir. Eý, aýal! Sen gowusy halaly gözle. Ary-namysy bolanlar namyslaryny we dinlerini gaýym gorarlar. Olar namyssyzlygyň çala ýokundysy bolsa-da, ol işe neneň höweslenip, niçik het edip bilerler? (23) Ol bu gutarnykly jogabyndan soňra, Rukiýýäniň gynanç we geň galma bilen seredýän nazarynyň öňünde ýoluny dowam etdi.Birnäçe wagt geçen den soñ, öýli-işikli bolan Hezreti Abdylla şol aýala Mekgäniň köcelerinde ýene bir gezek pete-pet gabat geldi. Emma ol büs-bütin üýtgapdi. Öñküsi ýaly däldi. Öñki hereketlerini hem edenokdy. Abdylla munuň sebäbini sorady.Rukiýye: « Ol gün alnyňda bir nur ýalkym saçýardy. Ol nuruň öňünde özümdeñ geçdim. Emma häzir sende ol nury görmeýarin » diýip jogap

berdi.Hawa, ýalkym saçýan ol nur indi Hezreti Abdyllada ýokdy. Çünkü, ol Älemleriň Serwerine hamyla bolan Hezreti Eminä geçipdi.Aslynda Hezreti Abdylla aşyk bolan diňe ol aýal däldi. Bet häsiýetlerden daş, arassa we gowy häsiýetler bilen bezelen bu ýaş ýigide Kureýşleň ähli gyzlarynyň gözü gidipdi. Emma yüzündäki ýalkymyň syryna akyl ýetirmän, Hak tagalanyň oña ahyrzaman Pygamberiniň kakasy bolmak ýaly beýik abraý bagış edenini aňman, aşyk bolupdyr.

HEZRETI ABDYLLANYŇ HEZRETI EMINÄ ÖÝLENMEGI

Hz. Abdylla gün geçdigi saýyn ulalýardy, ösýärdi. Ulaldygyça-da ýigitlik joşguny dolup daşýardy. Emma ol ýürek joşuna üns bermän, namysyny arassa saklaýardy. Örän eý gören oglunyň ýigit çykanyny duýan Abdylmuttalib ony bagtly maşgalanyň eýesi etmek isleýärdi. Oňa ähli tarapdan taý bir gyz maşgala tapmalydy. Abdylmuttalibiň gözlegi uzaga çekmedi. Ol Beni Zuhre tiresiniň baştutany Wehb b. Abdimenafyň ýanyna gidip, gyzy Eminäni ogly Abdylla üçin diledi. Wehb bu teklibi uly razyçylyk bilen iki elläp kabul etdi. Soňra-da şeýle diýdi:□ Eý, doganoglanym! Biz teklibi sizden öñræk aldyk. Eminäniň ejesi ýakynda bir düýş görди. Aýdyşyna görä öýümize bir nur giripdir, ýagtisy ýerleri we gökleri ýagtyldypdyr. Men hem şu gün düýşümde atamyz Ybraýymy (aleýhissalam) gördüm. Maňa »Abdylmuttalibiň ogly Abdylla bilen gyzyň Eminäniň nikalaryny men gyýdym, sen hem ony kabul et – diýdi. Ir ertirden bäri bu düýşün täsirinden çykyp bilmän, Nä wagt gelerlerkä? – diýip içimi gepledip otyrdym.Bu sözleri eşiden Abdylmuttalibiň begenjinden: »Allahu Ekber! Allahu Ekber! Allahu Ekber!» diýip tekbir getirdi.Wehtiň gyzy Emine hem owadanlykda, hüý-häsiýetinde, ýerlikliliginde Kureýş gyzlarynyň arasynda iň naýbaşysydy. Hemme tarapdan Abdylla taýdy. Şol wagtlar ol on dört, Abdylla bolsa ýigrimi dört ýaşlaryndady.Sähel wagtdan toý edildi we Älemleriň Serwerini dünýä indirjek bagtyýar maşgala guruldy (24).

HEZRETI ABDYLLANYŇ ÖLÜMI

Durmuş guranlaryndan ýaňy sanaýmaly hepde geçipdi. Köplere aýdyň bildiren geň bir ýagdaý boldy. Hz. Abdyllanyň yüzündäki nur Hezreti Eminede ýalkym saçmaga başlady. Diýmek, Hezreti Emine Älemleriň Serwerine hamyla bolupdy. Gelniniň hamylalygynyň ilkinji aylarynda Hz. Abdylla söwda kerwenine goşulyp Siriýa gitdi...Onuň şol gidişi-gidişi boldy. Hz. Abdylla gaýdyp Mekgä gelmedi. Birnäçe aýdan dolanyp gelen kerwende Hezreti Abdyllanyň ýerine onuň aýy habary bardy. Hz. Abdylla söwda ýolagçylygyndan yzyna gelýärkä, Medinede keselläپdi we ony şol ýerde ýasaýan daýylarynda goýup gaýdypdylar. Bu habary alan Abdylmuttalib derhal ogly Harisi Medinä ugratdy. Haris Medinä barynça, boljak iş bolupdy. Hz. Abdylla Älemleriň Serveri   oglunyň didaryny ýekeje gezegem görüp bilmän bakyýete göçüpdi we ol ýerde Adiýý b. Nejjar ogullaryndan Nabiganyň öýuniň ýanyndaky bagyň içinde depin edilipdi. Haris bu aýy habary Mekgä getirdi. Mekge ýas baglady. Ýaşmy sen, ýa garry, ulumy sen ýa kici, hiç hili parh goýmaýan ajalyň Abdyllany diýen wagtynda, duýdansyz penjesine salmagy Abdylmuttalibiň maşgalasyny çuññur gynandyrdy. Mekgäniň ilaty hem gözýaşlary bilen olaryň gynanjyny paýlaşdy. Heniz ýaş gelin Hezreti Eminäniň halyny ýazyp-diýip beýan eder ýaly däldi. Ol bu aýy habary eşiden gününden bir şem kimin eräp başlady. Uzak günlerini gözýaşlaryny saklap bilmän geçirdi. Aglady... Aglady... Ol aglaýarka, getirjek nury bilen ähli ynsanyýetiň gözýaşlaryny syljak we agylaryny diňdirjek Ynsanyň dünýä inmegine bary-ýogy iki aý galypdy. Hz. Emine bu abraýcylykdan çeken pyganyny gözýaşlaryny döke-döke ýazan goşgusynda şeýle beýan edýär:   Indi Mekgäniň Betha şahasy Haşym ogullaryndan boş galdy. Mekge Haşym ogullarynyň şanyndan mahrumdyr indi. Ölümiň çakylygy bilen öýünden ördi we kepene dolanyp mazara girdi. Ölüm ýer ýüzünde ýyllarça aylansa-da, ynsanlar arasyndan Haşym ogly ýaly bir ýigit tapyp, gowuzlygyny dolduryp bilmez. Dostlary onuň tabydyny göstermek üçin ylgadylar, ony elden-ele alyp göterdiler. Etjek alajyň ýok, ajal garaşylmadyk wagt ony girdabyna saldy. Ol bolsa nähili görmegeý, nähili görmegeý, nähili jomart we nähili merhemetlidi!» (25)

PIL WAKASY

Hidaýat gününiň (Pygamberimiziň dünýä injek gününiň) dogmasyna az wagt galypdy. Haj möwsümi başlanypdy. Ýer ýüzünü çar tarapyndan adamlar suw kimin akyp, Käbä zyýarata gelýärdiler. Käbäniň beýle kän zyýaratçy ýygnanmagyna birnäçe adamlaryň görüplikden içleri ýanýardy. Bulardan biri hem Hebeş hökümdarynyň Ýemendäki häkimi Ebrehe Eşremdi. Ebrehe Käbä sary ynsan akymyny duruzmak üçin, Wizantiýa imperatorynyň kömegin bilen öňürti Sana şäherinde Kulleýs atly bir ybadathana gurdurdy. Uly çykajylar edip, içini altyn-kümüse bezedi. Daşyny dürli ýurtlardan getirden gymmat bahaly daşlar bilen timarlady. Şol döwürde onuň gurduran ybadathanasyna owadanlykda taý gelip biljek ybadathana ýokdy. Ebrehäniň hyýaly gymmat bezegler bilen halky bu ýere çekmekdi we adamlaryň Käbä bolan uly akymyny öz islän tarapyna sowmakdy. Ebrehe ybadathana gurlup gutarandan soňra, Hebeş hökümdaryna şeýle mazmunly hat ýazdy: »Hökümdarym! Seň üçin bir ybadathana gurdurdym welin, şu wagta çenli ne Arap, ne-de bir Ajem onuň ýalysyny gurduran däldir. Araplaryň hajyny bärík öwürýänçäm asla ynjalmaryn» (27). Emma Ebrehäniň ähli eden çykajylary we aladalary biderek boldy. Hakykatdan hem onuň gurduran ybadathanasynyň üýtgeşik owadanlygyny görmek üçin örän köp adam geldi. Emma diňe owadanlygyny we bezeglerini görmek üçin... Käbä zyýaratçylaryň akemy bolsa, azalmaga beýlede dursun, gaýta öñküsindeň beter köpelmgini dowam edýärdi!

Kulleýsiň hapalanmagy we Ebrehäniň gelen karary

Ebrehäniň Käbe zyýaratçylaryny öz ybadathanasyna sowmak niýeti bilen ullakan we örän owadan ybadathana gurduranyň araplar hem eşidipdi. Şol wagt Kinane tiresinden bolan Nefwel atly biri ybadathanany hapalap harama çykarmagy ýüregine düwdi. Bir gün gijäň ýarynda gidip, Kulleýsiň içini-daşyny täreti bilen hapalap harama çykardy. Soňra bolsa gaçyp ýurduna geldi. Bu waka owal hem adamlaryň öz ybadathanasyna däl-de, Käbä gidýänlerinden kineli Ebrehäni gazap atyna atlandyrdy. Bu işi araplaryň biriniň edenini bilen wagty: ☐ Araplar muny

Käbelilerden ýüz öwürdenim üçin edendirler. Menem olaryň Käbesini ýer bilen ýegsan ederin – diýip, ant içdi(28). Soňra Käbäni ýykmak niýeti Mekgä ýöriş etmäge taýýarlanyp ugrady. Hebeş hökümdaryndan Mahmyt atly meşhur pilini diledi. Hökümdar öz döwründe äpetlikde we güýçlilikde deňi-taýy bolmadyk Mahmyt diýen pilini Ebrehä berip, onuň dileğini kanagatlandyrды(29). Ebrehe goşunyny jemläp, Mekgä tarap ýola düşdi. Ol Mahmyt atly pili bilen goşunyň öňüni çekip Mekgä ýakynlaşýardy. Şol wagt käbir arap tireleri bu uly goşunyň garşysyna çyksalar-da güýçleri pes bolangoň, ýeñildiler. Ebrehe ägirt uly goşuny bilen Mekgäniň alkymnda ýerleşen Mugammis diýlen ýere gelende, atylarynyň bir toplumyny öňbaşçy hökmünde atly goşuny iberdi. Bu atlylar Mekgäniň ýakynyna gelip Pygamberimiziň atasy Abdylmuttalibiň iki ýüz düýesi bilen birlikde Kureýşleriň we Tihameleriň düýelerini sürüp äkitdi(30). Ol wagtlar Abdylmuttalyp Kureýş tiresiniň ýolbaşçysydy.

Ebrehe we Abdylmuttalib

Ebrehe bir ilci bilen Kureýslere şu habar iberdi: »Men uruşmak niýeti bilen gelmedim, ybadathanaňzy ýykmak üçin geldim. Eger şoňa garşıy çykmasaňyz ganyňzy geçýärin. Eger Kureýş tiresiniň ýolbaşçysy meniň bilen uruşmak islemeýän bolsa ýanyma gelsin!» (31) Kureýşleriň ýolbaşçysy Abdylmuttalibiň ilçä beren jogaby şu boldy: □ Allanyň adyna ant içýaris, biz hem uruş islämzok. Şeýle-de biziň uruşmaga güýjümüz ýok. Onsoňam bu ybadathana Allanyň öýüdir. Ony weýrançylykdan diňe Alla gorap biler. Eger mukaddes öýüni Özi goramasa, Ebrehäni pälinden gaýtaryp biljek güýç bizde ýokdur»(32). Bu gepleşikden soňra Abdylmuttalib ilçi bilen birlikde Ebrehäniň ýanyna bardy. Abdylmuttalibiň sypaty haýbatlydy. Ony bu sypatda gören Ebrehe öz ýanyndan oňa hormat duýdy. Ony sylagly myhman derejesinde garşylap, hezzet-hormat edenden soňra, islegini sorady. Abdylmuttalib:□ Nökerleriňiz iki ýüz sany düýämi alypdyrlar. Şolary yzyna gaýtarsaňyz bolýar» diýip, islegini aýan etdi. Bu haýş Ebrehäniň göwnünden turmady. Ol onuň üstünden gülüp:»Seni ilki görenimde uly bir

adam saýdyn. Geplemäge başlaňda welin, beýle däldigiňe düşündim. Men seniň we seniň atalaryň ybadathanasy bolan Käbäni ýikmaga geldim. Sen bolsa iki ýüz sany düýän gürrüñini edýän» diýdi. Abdylmuttalib bu sözlere: «Men düýeleriň eýesi. Käbäniň hem öz eýesi we gorayjysy bardyr. Elbetde, ol ony gorar – diýip, darykman jogap berdi. Ebrehe bu sözleri ýokuş görди we: «Indi ony menden hiç kim gorap bilmez! – diýdi. Abdylmuttalib bu sözleriň hem aşagynda galmadı: «Meni o zatlar gyzyklandyranoq. Ynha sen, honha-da ol (33)! Bu iki taraplaýyn gepleşikden soňra Ebrehe Abdylmuttalibib düýelerini gaýtaryp berdi. Abdylmuttalib düýeleri bilen Mekgä gelip, bolan gürrüňi Kureýslere aýdyp berdi. Yzyna alan iki ýüz düýesini bolsa Alla ýoluna gurban etmek üçin niýetläp goýdy.

Mekgeden çykylmagy

Abdylmuttalib Ebrehäniň şerinden we zulumyndan goranmak üçin halka Mekgeden çykmagy maslahat berdi. Özi hem töweregindäki adamlar bilen Käbäniň ýanyна bardy we onuň gapysynyň halkasyna ýapyşyp: »Eý Allam! Bir gulam öz öýüni gorar. Sen hem öz öýüni gora! Tä olaryň goşunlary we güýçleri seniň öňünde ýeňlip boýun bolýança» (34) diýip, dileg etdi. Mekge boşadyldy. Ilat dag derelerine siňip, Ebrehäniň goşunlarynyb etjek weýrançylygyna garaşyp oturdy. Mekge gamgyn Käbe gamgyn, Kureýş gamgyndy...

Goşun herekete taýýar, emma...

Ertesi günüň säheridi. Mekgäniň üstüne ýöriş edip, Käbäni ýer bilen ýegsan etmek üçin, Ebrehäniň goşunlary taýýardy. Goşun diňe buýruga garaşýardy. Milady ýyl hasabynda 571-nji ýyl, 17 Muharrem, ýekşenbe günüdi. Goşun herekete girmeziniň öñ ýanynda Ebrehäniň ýakyn adamlaryndan biri Nufeýl bin Habib mähnet piliň «Mahmydyň gulagyna şu sözleri pyşyrdady: »Çök, Mahmyt! Sag-salamat gezen ýerleriňe dön. Sen Allanyň mukaddes gören ýerindesiň!» (35) Ol bu sözleri aýtdy-da, daga tarap gaçyp gitdi. Nufeýliň pyşyrdamasыndan soñ, pil duran ýerinde çökdi oturyberdi. Ony turuzmak üçin her zat edip gördüler, emma

bolmady. Piliň ýüzünü Ýemene tarap öwürseler turup ýoreýär. Damaska tarap öwürseler hem gidýär. Gündogara gaýtarsalar hem durmaýar. Diňe ýüzünü Mekgä tarap dönderseler, ysgyny giden ýaly çökýär oturyberýärdi (36). Bu tolgundyryjy wakanyň shaýady bolan adamlar pil Mahmydyň bolsuna akyl ýetirip bilmän duran wagtlary Allatagala jelalyny (ezýet, gazap) görkezdi we Kuranda »Eabil» diýip atlandyrylan guşlary deňiz tarapdan Ebrehäniň goşunlarynyň üstüne iberdi. Bu garlawaja meňzeş guşlar aýaklary bilen iki sany, agyzlarynda-da mäşinň ululygyndaky bir daşy getirip, goşunyň üstüne ýagdyrmaga başladylar. Daş degen esgeriň şo bada jany çykýardy (37). Daş ýagşynyň aşagynda galan goşunyň diňe asmana aňkaryp durmakdan başga elinden gelýän zat ýokdy. Ol wagt giden meýdan daş degip ölen esgerleriň we haýwanlaryň läşlerinden üst-üstedi. Goşun yzyna gaçmaga başlady. Ebrehe-de gaçyp, zordan janyny gutardy. Emma bet niýetine ýetip bilmedik Ebrehe birnäçe wagtdan soň daşyň salan ýarasından ölüp gitdi (38). Käbä tarap ýöremedik pil mahmyda welin, hiç zat bolmady. Alla tagala Ebrehäniň goşunlarynyň başyna Ebäbil guşlaryny musallat edip inderenden soňra, ýagyş ýagdyryp, sil getirdi. Gelen sil Ebrehe goşunlarynyň ölülerini syryp-süpürip deňze dökdi (39). Beýik Rebbimiz Kurany Kerimde bu hadysany bize şeýle habar berýär:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَا لَا صَاحِبَ الْفَيْلِ • أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضليلٍ •
وَارْسَلَ عَلَيْهِمْ طِيرًا أَبَابِيلَ • تَرْمِيهِمْ بِحَارَّةٍ مِّنْ سَجِيلٍ • فَجَعَلَهُمْ كَعْصَمَ مَا
طَوَلَ.

»Mähriban we rehimli Allanyň ady bilen:1. (Eý Muhammet), Perwerdigäriňiziň pil eýelerini nähili (heläk) edenini görmediňizmi?2. Ol olaryň (Kabeýtullany weýran etmek üçin ulanan barça) hile-usullaryny berbat etmedimi?3-4. Ol olaryň üstüne gaty daşlary okalýan top-top guşlary iberip;5. Olary (mör-möjek, garynjalar tarapyndan) çeýnäp taşlanan saman ýaly (eleme deşik edip taşlady)(40). Bu hadysa Pygamberimiziň Pygamberligine bir alamatdy. Çünkü bu waka ol dünyä inmegine az wagt galanda bolup geçipdir we doglan ýeri, söýgülü Watany,

Kyblasy bolan Mekge hem Käbe aklyňy haýran edýän sebäp bilen Ebrehe ordasynyň ýykmagyndan goralydpdyr.Hawa, Alla Tagalanyň rahmedi, elbetde, Pygamberimiziň ýüzüniň nurunyň hormatyna, bu beýik ybadathanany Ebrehe goşunynyň depelemegine ýol bermezdi, bermedi hem!..

1. Kastalani el-Mewahibul-Ledunniýé t-1, sah.6
2. Şol ýerde. sah.7
3. El-Bakara, 129 ayat.
4. Ibni Hişam. Sire, t-1. sah-175, Taberi, Taryh t-2, sah-128
5. Ibni Sad. Tabakat. t-1 sah. 20 Muslim Sanih t-3 sah. 58.
6. Ibni Hişam, Sire t-1 sah.1-3 Ibni Sad. Tabakat. t-1, sah. 55-56. Belazuri, Ensabul-Eşraf t-1 sah.12 w şm; Taberi, Taryh t-2 sah. 172-180.
7. Mewlana Şibli, Asry Saadet t-1 sah.119 terjime Ö. R. Dogrul.
8. Ibni Hişam, Sire, t-1 sah-2. Ibni Sad Tabakat t-1 sah-56
9. Ibni Hişam, Sire, t-1 sah-2-4.
10. Ibni Sad Tabakat t-1 sah-66,70,74; Taberi Taryh t-2 sah. 184-185.
11. Şol ýerde sah. 75-80
12. Şol ýerde sah. 79-80.
13. Ibni Sad, Tabakat t-1 sah. 82-83.
14. Ibni Hişam, Sire t-1 sah. 150-151.
15. M. Dikmen, B. Ateş. Pygamberler taryhy, t-1. sah-229-232.
16. Ibni Hişam, Sire, t-1 sah-160. Ibni Sad Tabakat t-1 sah-88. Taberi taryh t-1 sah-128.
17. Ibni Hişam, Sire, t-1 sah 152-158. Ibni Sad Tabakat t-1 sah-84.
18. Ibni Hişam, Sire, t-1 sah-145-146, Ibni Sad Tabakat t-1 sah-85.
19. Ibni Hişam, Sire, t-1 sah-162. Taberi, Taryh t-2 sah-174.
20. Ibni Hişam, Sire, t-1 sah-162. Taberi, Taryh t-2 sah. 163 we 174.
21. Ibni Hişam, Sire, t-1 sah 164. Ibni Sad Tabakat t-1, sah-88.

- Taberi, Taryh t-2, sah-174.
22. Ibni Sad Tabakat t-1 sah-89.
23. Ibn Hisam, Sire, t-1 sah-164. Ibn Sad Tabakat, t-1, sah-95-96.
24. Ibn Hisam, Sire, t-1, sah-167. Ibni Sad Tabakat, t-1, sah-94.
25. Ibni Sad Tabakat. t-1, sah-100.
26. Ibni Hisam ag. eser, t-1 sah-167. Ibn Sad ag. eser, t-1, sah-100.
27. Ibni Hisam, Sire, t-1, sah-45. Ibn Sad Tabakat t-1, sah-91. Taberi, Taryh t-2, sah-109.
28. Ibn Hisam, Sire, t-1 sah-47. Ibni Sad Tabakat t-1, sah-91, Taberi, Taryh t-2 sah-110.
29. Ibni Sad Tabakat t-1, sah-91.
30. Ibni Hisam, Sire, t-1, sah-50, Ibn Sad Tabakat t-1, sah-91. Taberi, Taryh t-2, sah-111.
31. Ibni Hisam, Sire t-1 sah-50.
32. Şol ýerde.
33. Ibni Hisam, Sire, t-1, sah-51. Ibni Sad Tabakat t-1, sah-92.
34. Ibni Hisam, Sire, t-1 sah 53. Ibni Sad Tabakat t-1, sah-92.
35. Ibni Hisam, Sire, t-1, sah-54.
36. Ibni Hisam, Sire, t-1, sah-54. Taberi, Taryh t-2, sah-113
37. Ibni Hisam, Sire, t-1, sah-54-55. Ibni Sad Tabakat t-1, sah-92.
38. Ibni Hisam, sire, t-1, sah-56.
39. Ibni Sad Tabakat, t-1, sah-92.
40. Pil süresi.

Pygamberimize wahyý gelmänkä, pygamberligini görkezip, ýüze çykan haýran galdyryjy wakalara »Irhasat» diýilýär. Bu wakalar Pygamberimiziň pygamberligine alamatdyr. Alymlar Pil wakasyny hem Irhasat diýip kabul edýärler.

Salyh Suruç. »Älemleriň Serweri Pygamberimiziň ömri» atly kitabyndan.Terjime edenler: Hydyr Amangeldi,Nedim Polat, Baky Annadurdyýew. Edebi makalalar